

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามประวัติศาสตร์กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยถือได้ว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน เพราะอิทธิพลจากการเข้าร่วมอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน ดังนั้น กฎหมายลิขสิทธิ์จึงยังเป็นสิ่งใหม่ในสังคมไทย ด้วยเหตุนี้การศึกษาหลักพื้นฐานในเรื่องการจำกัดสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์ตามวัตถุประสงค์ของระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มุ่งหมายเพื่อรักษาดุลยภาพระหว่างสิทธิในผลประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์กับสิทธิของสาธารณชนที่จะใช้งานลิขสิทธิ์เพื่อพัฒนาสังคมต่อไป จึงเป็นการเผยแพร่ความรู้เบื้องต้นของระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดขอบเขตของการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมในวัตถุประสงค์ของระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนา

หลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรม (Fair Use) หรือข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ (Exemption) ถือว่าเป็นหลักจำกัดสิทธิ์ผู้สร้างสรรค์ประการหนึ่ง ซึ่งแต่ละประเทศจะมีขอบเขตการใช้งานลิขสิทธิ์ในลักษณะที่กว้างขวางแตกต่างกันออกไปโดยกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายในลักษณะทั่วไป และบทเฉพาะกรณีให้มีขอบเขตกว้างขวางแตกต่างกันไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติในลักษณะทั่วไปที่อาจจะตีความเพื่ออุดช่องว่างกฎหมาย ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ไม่มีบทบัญญัติลักษณะทั่วไป และบทบัญญัติเฉพาะกรณีบางประการสำหรับการกำหนดแนวทางเกี่ยวกับขอบเขตการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรม

ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับหลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรม

1. ปัญหาโครงสร้างและขอบเขตการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรม ซึ่งอาจแบ่งแยกออก เป็น

1.1 ปัญหาขอบเขตการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมตามวัตถุประสงค์ของระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ หลักปรัชญา สภาพเศรษฐกิจและการเมืองของแต่ละประเทศ ซึ่งตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยคือพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มีลักษณะการใช้งานลิขสิทธิ์ที่จำกัดเกินไป ดังนั้นควรกำหนดขอบเขตการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมให้กว้างขวางกว่าเดิมเพื่อความเหมาะสม

กับสภาพสังคมไทยที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา และเป็นผู้รับถ่ายทอดวิทยาการความรู้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ จากต่างประเทศ

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับการใช้และตีความระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อการรักษาคุณภาพของระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ตามหลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมด้วยการกำหนดบทบัญญัติทั่วไป เพื่อตีความอุดช่องว่างของระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งในปัญหานี้ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มิได้มีบทบัญญัติลักษณะทั่วไป เหมือนอย่างประเทศอื่น ๆ

2. ปัญหาบทบัญญัติ เฉพาะกรณี ซึ่งตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 กำหนดเงื่อนไขยินยอมให้ใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมในลักษณะที่น้อยเกินไป ดังนั้น ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับดังกล่าว และนอกจากนี้คือปัญหาการตีความบทบัญญัติ เฉพาะให้สอดคล้องกับบทบัญญัติลักษณะทั่วไป

3. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรม ในทางปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางชี้แนะสำหรับผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ ซึ่งประเทศต่าง ๆ ได้ใช้วิธีการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้สร้างสรรค์กับผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ เช่นแนวทางปฏิบัติ เพื่อการใช้งานลิขสิทธิ์ ในทางการศึกษา เป็นต้น

4. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้งานลิขสิทธิ์โดยวิธีการทำซ้ำด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อหลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมมากน้อย เพียงใด

5. ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์และค่าสินไหมทดแทนในการทำละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มิได้มีบทบัญญัติชัดเจน เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เพื่อพิจารณาค่าสินไหมทดแทนในการทำละเมิดลิขสิทธิ์ เช่นค่าสินไหมทดแทน เกี่ยวกับจำนวนผลกำไร ค่าสินไหมทดแทน เกี่ยวกับการทำละเมิดลิขสิทธิ์โดยสุจริตใจ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติและแนวความคิด เกี่ยวกับหลักการจำกัดสิทธิของผู้สร้างสรรค์ ตามหลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรม

2. ศึกษาขอบเขตของหลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมในแต่ละประเทศ เพื่อกำหนดหาขอบเขตของหลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย

3. ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับการปรับใช้และตีความหลักการใช้งานลิขสิทธิ์ โดยชอบธรรมตามหลักทั่วไป และหลักเฉพาะกรณี

4. ศึกษาถึงปัญหาทางปฏิบัติ เกี่ยวกับหลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรม คือวิธีการแก้ไขปัญหาทางปฏิบัติด้วยการกำหนดข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้สร้างสรรค์กับผู้ใช้งานลิขสิทธิ์
5. ศึกษาและวิเคราะห์หลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมกับการใช้งานลิขสิทธิ์ด้วยเทคโนโลยี
6. ศึกษาและวิเคราะห์หลักการพิจารณาเกี่ยวกับคำสิทธิใหม่ทดแทนในการทำละเมิดลิขสิทธิ์

ขอบ เขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้ดำเนินการวิจัยโดยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากหนังสือ บทความ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทั้งของไทยและต่างประเทศในลักษณะ เปรียบ เทียบ

ทฤษฎีและแนวความคิดพื้นฐาน

ตามทฤษฎีการคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่มุ่งรักษาคุณภาพระหว่างประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์กับประโยชน์ของสาธารณชน เพื่อการได้ใช้งานลิขสิทธิ์ในการพัฒนาสังคม ดังนั้น กฎหมายลิขสิทธิ์จึงกำหนดหลักจำกัดสิทธิผู้สร้างสรรค์ ซึ่งหลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรม (Fair Use) เป็นหลักเกณฑ์สำคัญหลักหนึ่งในหลักจำกัดสิทธิ

หลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรม เป็นหลักที่วิวัฒนาการจากหลักเกณฑ์ในระบบคอมมอนลอว์ ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายลิขสิทธิ์ทุกประเทศ ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นบทบัญญัติที่อยู่บนรากฐานแห่งเหตุผลอันชอบธรรมในการได้ใช้งานลิขสิทธิ์ เพื่อประโยชน์แก่สังคมต่อไป ดังนั้น จึงเป็นหลักเกณฑ์ที่ยืดหยุ่น ซึ่งอาจปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้ทุกกรณี แต่อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ดังกล่าวก็อาจมีขอบเขตเป็นแนวทางการพิจารณาคดีได้ดังนี้คือ

1. พิจารณาถึงปริมาณและ เนื้อหาสาระสำคัญของสัดส่วนระหว่างงานลิขสิทธิ์ทั้งหมดกับงานที่นำเอางานลิขสิทธิ์มาใช้
2. พิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการใช้งานลิขสิทธิ์ และลักษณะของการใช้งานลิขสิทธิ์ โดยไม่คำนึงว่าจะ เป็นลักษณะ ในทางพาณิชย์หรือ เรื่องแสวงหากำไร

๓. ทิศารณาถึงลักษณะของงาน ลิขสิทธิ์

๔. การนำงานลิขสิทธิ์มาใช้มีผลกระทบต่องานลิขสิทธิ์ในด้านการตลาดหรือคุณค่าของงานลิขสิทธิ์หรือไม่

นอกจากแนวทางพิจารณาทั้ง 4 กรณีนี้แล้ว บางประเทศอาจพิจารณากล่าวอ้างถึงหลักเรื่องประโยชน์ของสาธารณชน และหลักเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นตามสิทธิเบื้องต้นของกฎหมายรัฐธรรมนูญมาปรับใช้ด้วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากวิทยานิพนธ์นี้

1. ได้รับความรู้เกี่ยวกับแนวความคิดในหลักการจำกัดสิทธิของผู้สร้างสรรค์
2. อาจกำหนดขอบเขตหลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย
3. เป็นประโยชน์ต่อศาลในการตีความและใช้กฎหมายลิขสิทธิ์เกี่ยวกับหลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรม
4. เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาทางปฏิบัติเกี่ยวกับหลักการใช้งานลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมกับ เทคโนโลยีสมัยใหม่
5. เสนอแนะข้อคิดเห็นเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยในครั้งต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย